

19th International Symposium
Communication in the Millennium

CIM 2022

In Cooperation with
University of Texas at Austin (U.S.A.)
Anadolu University (Turkey)
Istanbul University (Turkey)

Hosted by
Anadolu University, Turkey

www.anadolu.edu.tr

Dates
October 12-14, 2022

Location
Eskişehir, Turkey

e- mail:
cimsymposium@gmail.com

CIM 2022

19th International Symposium Communication in the Millennium

Symposium web page:
www.cimsymposium.com

e-mail:
cimsymposium@gmail.com

Address:
Anadolu Üniversitesi
İletişim Bilimleri Fakültesi
Yunusemre Kampüsü
26470 Eskişehir, Türkiye

e-Book

ISBN: 978-625-409-756-0

Copyright © 2022

HOW TO CITE PAPERS INCLUDED IN THE SYMPOSIUM CD?

Please use this form:

Brami T. (2022). Towards a Poetics of the Virtual Landscape, *Proceedings of the 19th International Symposium Communication in the Millennium*, pp.296-297. Pdf file.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

The publisher has no responsibility for the content of the papers. The papers contained in this symposium book have been provided by authors. Authors are responsible for the contents of their own papers and they are also responsible for copyrighted materials in their studies in terms of legal issues.

GÜNÜMÜZDE MEDYANIN 4. KUVVET OLARAK KALMA OLASILIĞI

Kubilay ÇELİK
Maltepe Üniversitesi, Türkiye
kubilayc@gmail.com

Kubilay ÇELİK, Şimdiki adı Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi olan İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksekokulu mezunudur. Yüksek lisansını ABD'deki University of Illinois at Chicago'da Sinema, Televizyon ve Haberleşme alanında, doktorasını ise Maltepe Üniversitesi'nde İletişim Bilimleri alanında tamamlamıştır. 15 yılı ABD'de olmak üzere medyanın çeşitli alanlarında 48 yıl aktif olarak çalıştı. Bu alandaki deneyimlerini akademi camiasına taşıdı. Yapımcılığını üstlendiği 3 belgesel, yayımlanmış 5 kitap, yüzlerce köşe yazısı ve röportajlar ile akademik yayınları bulunmaktadır.

Özet: Dünyadaki demokratik toplumlarda; Kuvvetler Ayrılığı (Separation of Powers), Yasama (Meclis - Legislative), Yürütme, (Hükümet - Executive) ve Yargı'dan (Mahkemeler - Judicial) oluşmaktadır. Bunların birbirlerini denetleme mekânizmaları vardır. Kuvvetler Ayrılığı ortaya çıkınca; bunların doğru ve düzgün işlemesi ve de halk (kamu) adına denetleme görevi için de, bir mekânizmaya ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu üç kuvveti denetleme görevi, demokratik ülkelerde; 'Özgür Basın'a yüklenmiştir. Bu yüzden 'Dördüncü Kuvvet' (Fourth Estate) kavramı doğmuştur. Medya; almış olduğu bu kutsal sorumlulukla, bir yandan devletin organlarında yapılan faaliyetleri halk adına denetlerken, aynı zamanda da halka bilgi vermektedir. Halk, medyadan aldığı doğru haberler sayesinde, kendi geleceği hakkında bilgi sahibi olurken, devletin faaliyetlerini de bir nevi denetlemiş olmaktadır. 'Dördüncü Kuvvet' kavramını ilk dile getiren kişinin; İngiliz devlet adamı Edmund Burke olduğu söylenmektedir. Medya asırlardır bu görevini; inişli-çıkışlı yapmaya çalışmaktadır. Çünkü medyanın bu görevini hakkıyla yapabilmesi için, tam anlamıyla 'bağımsız' olması gerekmektedir. Ancak günümüz medyasında; medya sahiplerinin başka ticari işlere girmesi, bunun için de mevcut hükümetler ve politikacılarla ilişkilerini iyi tutma kaygısı, medyanın 4. Kuvvet olma özelliğine gölge düşürmektedir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, medya yine de halk adına görevini yapmak için, büyük gayretler sarf etmektedir. Çoğu zaman politikacılardan gelen tehdit ve şantajlara da göğüs germektedir. Hem dünyada, hem de ülkemizde hükümetlerin - devlet adamlarının birtakım yolsuzluk ve skandallarını ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel Medya'ya (Gazete, Televizyon ve Radyo), Yeni Medya'nın da (İnternet) katılmasıyla, uluslararası çapta birçok skandal ortaya çıkarılmıştır. Ancak medyanın günümüzde ve gelecekte bu görevini tam anlamıyla yapip - yapamayacağı konusu, yani 4. Kuvvet olarak kalma olasılığı, birçok bilim insanı tarafından tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kuvvetler Ayrılığı, 4. Kuvvet Medya, Denetim, Şantaj, Halk

Abstract: In democratic societies in the world; The Separation of Powers consists of the Legislature (Legislative), Executive, (Government) and Judiciary (Courts -Judicial). They have mechanisms to control each other. When the Separation of Powers emerged; A mechanism was needed for their correct and proper functioning and for the duty of supervision on behalf of the public. The task of supervising these three forces is in democratic countries; It has been uploaded to the "Free Press". Thus, the concept of the 'Fourth Estate' was born. Media; With this sacred responsibility it has taken, it not only supervises the activities carried out in the organs of the state on behalf of the public, but also informs the public. The person who first expressed the concept of 'Fourth Force'; It is said to be the British Statesman Edmund Burke. The media has been doing this for centuries; trying to make it up and down. Because in order for the media to do this duty properly, it must be completely 'independent'. However, in today's media; Media owners' involvement in other commercial businesses, and therefore the concern of maintaining good relations with current governments and politicians, casts a shadow over the media's 4th power. Despite all these negativities, the media still makes great efforts to do its duty on behalf of the public. He also often withstands threats and blackmail from politicians. It reveals some corruption and scandals of governments - statesmen both in the world and in our country. With the participation of Traditional Media (Newspaper, Television and Radio) and New Media (Internet), many international scandals have emerged. However, the issue of whether the media can fully perform this task today and in the future, that is, the possibility of remaining as the 4th Force, is debated by many scientists.

Keywords: Separation of Powers, 4th Force Media, Control, Blackmail, People.

GÜNÜMÜZDE MEDYANIN 4. KUVVET OLARAK KALMA OLASILIĞI

1. GİRİŞ

1.1. Medya Nedir?

Halkı bilgilendiren, halk adına yetkilileri ve seçilmişleri sorgulayan, halkın eğitilmesine yardımcı olan ve toplumsal sorunlar üzerinde tartışma platformları yaratabilen; gazete, radyo, televizyon, dergi ve internet gibi kitle iletişimini sağlayan araçların tamamına medya denir. İletişim uzmanı McLuhan 1960'lı yılların sonuna doğru "Araç Mesajdır" (The Medium is the Message) adlı kitabında, aracın gerçek içeriğin kendisi olduğu anlatılmıştır. Tüm dünya üzerindeki toplumları etkisi altına alan kitle iletişim araçları, toplum içerisindeki her bireyi de etkisi altına almıştır. Teknolojinin değeri, geleneksel anlamda nasıl kullanıldığı ile biçimlendirilirken bu eserde aracın gerçek içeriğin kendisi olduğu anlatılmıştır. McLuhan'a göre araç, insanın uzantısıdır. Verilmek istenen mesaj araç ile şekillenir. Örneğin bir hikâyenin sözle anlatılması, sahnede oynanması, bir radyodan aktarılması veya televizyonda sergilenmesi o hikâyenin ilettiği mesajı alan kişi tarafından farklı anlamlar kazanır. (McLuhan 2001) 21. yüzyıl iletişim kuramları arasında elbette ki en çok konuşulan McLuhan Teorisi, Global Köy (The Global Village) kavramıdır. 18. yüzyılda kitle iletişim araçları olarak sadece gazeteden bahsedebiliriz. Şimdi ise bunun içerisinde radyo, televizyon ve internet gibi çok büyük etkisi (McLuhan, Marshall & Powers, R. Bruce 2001) olan ve adeta McLuhan'ın dediği gibi dünyayı dümdüz bir küresel köy haline getiren kitle iletişim araçları doğdu.

1.2. Medyaya Neden 4. Kuvvet Diyoruz?

Demokratik ülkelerde; devlet idaresinin adil, düzenli ve de liyakatla yürütebilmesi için; Kuvvetler Ayrılığı'na (Separation of Power) ihtiyaç vardır. Bilindiği üzere, Kuvvetler Ayrılığı: Yasama (Meclis-Legislative), Yürütme, (Hükümet-Executive) ve Yargı'dan (Mahkemeler-Judicial) oluşmaktadır. Birbirinden bağımsız, ancak birbirini de denetleyen bu üç parçalı sistem terimi, Fransız Aydınlanma Çağı siyaset bilimi düşünürü, Baron de Montesquieu'ya (1689–1755) atfedilmektedir. Montesquieu politik gücün ayrılmasını; yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirinden ayrılması olarak tanımlamıştır. Montesquieu; 'Yasaların Ruhu' adlı eserinde, kuvvetler ayrılığını açıklamıştır.

Kuvvetler Ayrılığı ortaya çıkınca; bunların doğru ve düzgün işlenmesini ve de halk (kamu) adına bunları denetleme görevi için, bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu üç kuvveti denetleme görevi demokratik ülkelerde; 'Özgür Basın'a yüklenmiştir. Bu yüzden 'Dördüncü Kuvvet' (fourth estate) kavramı doğmuştur. Medya; almış olduğu bu kutsal sorumlulukla; bir yandan devletin organlarında yapılan faaliyetleri halk adına denetlerken, aynı zamanda da halka bilgi vermektedir. Halk da medyadan almış olduğu bu doğru haberler sayesinde, kendi geleceği hakkında bilgi sahibi olurken, devletin faaliyetlerini bir nevi denetlemiş olmaktadır. 'Dördüncü Kuvvet' kavramını ilk dile getiren kişinin; İngiliz Devlet Adamı Edmund Burke (1729-1797) olduğu söylenmektedir. Burke'ün; bir gün parlamentoda birlikte oturduğu gazetecileri göstererek; "İşte orada dördüncü kuvvet oturuyor" demesiyle "dördüncü kuvvet" kavramının literatüre girmiş olduğu bilinmektedir. (Hampton 2010: 3) Bir başka deyişle; medya, yeni çoğulcu-demokratik bir kurum ve dördüncü güç olarak kabul edilmiştir (Dutton 2009: 1).

Kimi uzmanlara göre; kitle iletişim araçları, ilk planda 4. kuvvet olarak kabul etsek de, aslında, belki de gündem yaratma ve halk üzerindeki etkilerine baktığımız zaman, Medya '1. Güç' olarak bile görülmektedir. Yani; Kitle iletişim araçlarının halk üzerindeki etkisi ne kadar fazlaysa, siyaset üzerinde de etkisi bir o kadar fazladır. Medya tüm dünyada, kamusal bir görev ifa etmektedir. Bu bağlamda özellikle de; hükümeti, siyasi partileri, kamu kuruluşlarını, şirketleri, vs. kamu adına denetleme ve eleştirme yetkisini elinde bulundurmaktadır. Dördüncü güç medya nosyonu; medyaya, kamusal çıkarların eleştirel ve bağımsız bir savunucusu olarak siyasette kilit bir rol oynama görevi veren siyasal düşünürler ile gazeteciler tarafından uzun bir süre desteklenmiştir (Donohue ve ark.

1995). Örneğin, ABD’de, güçler; yasama, yürütme ve yargıdaki güçler ayrılığı ile ilişkilendirilmiş ve medya, pek çok liberal demokratik toplumda bir dördüncü güç olarak tanımlanmıştır (Dutton 2009: 1-2).

Demokratik bir kurum olarak dördüncü güç medyanın en önemli özelliği, diğer kurumlardan özellikle de hükümetten, iş dünyasından ve endüstriden bağımsız olmasıdır, öyle ki, bağımsızlık, medyaya; araştırma, bildirme ya da bilgilendirme ve kamunun ilgisini hükümet yetkililerinin ve siyasetçilerin yer aldığı diğer kurumların faaliyetlerine çekme olanağı sağlamaktadır. Ancak, medya, devlet tarafından kontrol edildiğinde, bir dördüncü güç olarak değil, hükümetin bir parçası olarak işlev görmektedir (Newman ve ark. 2012: 7). Medyanın dördüncü güç rolüne ilişkin klasik değerlendirme ise, hükümet hakkında enformasyon toplayan ve tüm yurttaşlara hükümet hakkında enformasyon dağıtan bağımsız medyanın, bir denge unsuru ve hayati önem taşıyan bir kontrol mekanizması olarak hizmet ettiği yönündedir (Eizenstat 2004: 15). “Hükümetten ve herhangi bir siyasal kuruluştan bağımsız bir şekilde işlevini yerine getiren bir dördüncü güç olarak medyanın rolü, demokratik uygulamalar için önemlidir, çünkü liberal demokratik felsefeye göre, medya, siyasal iktidar üzerinde denetim ve denge unsuru olarak işlevini yerine getirmektedir” (Butler 1998: 29). Bu bağlamda, on dokuzuncu yüzyılın sonunda geliştirilen objektiflik normu ile dördüncü güç rolünü ilişkilendiren Drummond’un da (Jensen 2010: 618) ifade ettiği gibi, medyanın demokratik yönetimlerdeki işlevini yerine getirebilmesi için haber seçiminde ve haberin yayımlanmasında doğruluk ve tarafsızlık geleneğinin sürdürülmesi ve bu geleneğin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Yasama, yürütme ve yargının da yanılması ve hata yapması mümkündür. Aslında, söz konusu yanlışlara ve hatalara, siyasi iktidarın; insan haklarını ayaklar altına alan, özgürlüklere saldıran politikaların asıl sorumlusu olduğu otoriter rejimlerde ve diktatörlük rejimlerinde çok daha sık rastlanmaktadır. Ancak, kanunların, demokratik oylamanın sonucu olduğu, hükümetlerin genel oy aracılığıyla seçildiği ve adaletin hiç olmazsa teorik olarak yürütmeden bağımsız olduğu demokratik ülkelerde bile iktidarın kötüye kullanıldığı görülmektedir. (Ramonet 2004). Bu nedenle, toplumsal sorumluluk sahibi dördüncü güç medya, masum insanların aleyhine verilen adil olmayan, haksız, yasa dışı kararlara demokratik biçimde karşı koymak, bunları eleştirmek ve iptal ettirmek için yurttaşların başvurduğu bir araç olarak kabul edilmektedir. Ancak, liberal küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte, dördüncü güç medya, bu potansiyelini ve karşı-güç olma işlevini yavaş yavaş kaybetmektedir ya da kaybetmiştir. (Ramonet 2004). 1980’li, 1990’lı yıllarda faydalı olan ombudsmanlar ya da medyatörler, ticarileştirilmiş ve saygınlıklarını yitirmiştir. Ombudsmanların ya da medyatörlerin işlevi, bir imaj kaygısıyla, medyanın itibarını yapay olarak güçlendirmek için şirketler tarafından araçsallaştırılmıştır (Ramonet 2004). Sonuç olarak, medya, bugün geçmişe kıyasla daha az eleştireldir. Buna bağlı olarak, medyanın bir dördüncü güç olarak işlevini yerine getirme olasılığı ya da bir başka ifadeyle, bir dördüncü güç olarak işlevini yerine getirme noktasında başarı şansı azalmaktadır. (Lewis ve ark. 2008: 28). Ancak medya; bir gözlemci ya da bekçi köpeği olarak rolünü oynarken yalnız değildir. Eizenstat’a (2004: 15) göre; yüzyıllardan beri medyanın bu rolü, kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları (gönüllü ve özel kuruluşlar) tarafından üstlenilmektedir. Medyayı eleştiren yurttaşlar; statükocu siyasal - ekonomik otoriteye boyun eğen, bir bütün olarak toplum için değil, güçlü ve etkili gruplar için hareket eden haber medyasını, etkili bir gözlemci ya da bekçi köpeği olarak izleyen, kontrol eden - denetleyen beşinci gücün önemli üyeleridir. Nimmo ve Combs (1992: 20) ise, enformasyon çağında, gazeteciliğin, geleneksel ve normatif bir dördüncü güç olarak işlevlerini yerine getirip getirmediğini de sorgulamak gerekmektedir. Bu sorgulama ihtiyacı, rolünü normatif ideallere göre oynayan gazeteciliği ima etmemektedir, ancak, yeni eğilimler ile yeni sahiplik ve denetim biçimleri söz konusu sorgulamanın yapılmasını gerektirmektedir. (Tumber 2001).

Ağ toplumunda, internetin giderek artan bir şekilde gündelik hayatın merkezinde yer alması; haber üretiminde ve tüketiminde internetin neden olduğu olası sonuçlarla ilgili olarak pek çok soruyu, özellikle de, online (çevrimiçi) haberlerin, basılı gazete haberlerinin tamamlayıcısı ya da temsilcisi olup olamayacağı ve online haberlerin, basılı gazete haberlerinin yerine geçip geçemeyeceği sorusunu gündeme getirmektedir. Söz konusu yer değiştirme durumu ise hem kaliteli gazeteciliği destekleyen iş modellerinin kaybolmasıyla hem de haber içeriğinin kalitesindeki ve çeşitliliğindeki azalma ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum, konuya ilişkin siyasal ilgiyi artırmaktadır, çünkü kaliteli gazetecilik, dördüncü gücün vazgeçilmez bir parçası olarak görülmektedir (Newman ve ark. 2012: 6). Hampton'a göre, aslında, gazetelere gönderme yapan dördüncü güç nosyonu, yirminci yüzyılın başından bu yana, radyo ve televizyonu, çok yakın geçmişte ise, internet de içine alacak şekilde daha geniş bir alanı kapsamıştır. Bu üç ayrı güç, kapitalist demokrasinin bir gereği olarak görülmüş ve medya, söz konusu üç ayrı gücü "halk için denetleyen" dördüncü güç olarak kabul edilmiştir (Erdoğan 1999: 33). Burjuva siyasal yapısının üç ana bölümü içinde kendi başına halkın gözü ve kulağı olan, doğruyu ve haklıyı temsil eden, siyasal gücü bir bakıma teftiş eden ve gözetleyen dördüncü güç medyaya; toplumun üretim (mülkiyet) ilişkileri yapısı dışında, bu ilişkilerin belirleyiciliğinden bağımsız, ideal bir görevsellik verilmiştir (Erdoğan 1999: 34).

1.3. 4. Kuvvet Yasalarla Garanti Altına Alınmıştır

ABD Federal Anayasası First Amendment (Anayasaya olan ilk ekleme, değişiklik) "Kongre, basın özgürlüğünü kısıtlayacak yasa yapmayacak" (http 1) kuralını getirmiştir.

Türkiye'de ise, Anayasanın 26. maddesinin 1. fıkrasına göre; "Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar." (http 2) Anayasanın 28. Maddesine göre de; Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz. Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. (http 3)

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası 5. Maddesi; "Herkesin düşüncesini söz, yazı ve resimle özgürce ifade etme hakkı vardır. Basın özgürlüğü ile radyo ve film aracılığıyla haber verme özgürlüğü güvence altındadır, sansür uygulanamaz." (http 4)

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nde de şunlar yazmaktadır. Madde 11: "İfade ve haber alma özgürlüğü'dür. Buna göre; 1. Herkes, ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ulusal sınırlarla kısıtlanmaksızın bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü içerir. 2. Basının özgürlüğü ve çoğulculuğuna saygı gösterilmelidir." (http 5)

2. MEDYANIN ORTAYA ÇIKARDIĞI SKANDALLAR VE SONUÇLARI

Dünyada ve ilgili bölgede gerçekleşen ya da gerçekleşecek olayları haber yapmak gazetecilik rutininde önemli bir yer tutsa da, medyanın toplumsal faydasının asıl işlerlik kazandığı alan, araştırmacı gazetecilik uygulamalarıyla yaratılmaktadır. Bazı haber konuları diğerlerine göre hazırlanması daha zor ve daha uzun uğraş isteyen türdendir. Kimi konular halktan gizlenmek istenebilir, yönetenler, güç ve iktidara sahip olanlar bir takım faaliyetlerini halkın bilgisinden uzakta yürütmek isteyebilirler. Araştırmacı gazetecilik, medyaya yüklenen 4. Kuvvet olma misyonunun, yani halk adına yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin sağlmasını yapma görevinin gerçekleştiği

pratiktir. Armağan (2012, s. 79), araştırmacı gazeteciliğin amacının sadece toplumsal yaşamda karşılaşılan sorunları analitik olarak inceleyip ortaya koymak ve bu sorunları yaratanlara yaptırım uygulamak değil, bir takım çözüm önerileri de üretmek karar mekanizmalarını etkilemek, toplumsal yaşamın düzenlenmesinde ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayabilmek olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı gazetecilik faaliyetlerinde çoğu zaman muhbirler (whistleblower) haber kaynaklığı yapmaktadır. New Yorker Magazine'den Seymour Hersh 2004 yılında, Irak'taki Amerikan askeri hapishanesi Ebu Garip'teki mahkûmlara yönelik işkence ve istismar fotoğraflarını yine isimsiz kaynaklardan yararlanarak yayımlamıştır (De Burgh, 2008, s.140-141).

2.1. Watergate Skandalı, ABD Başkanını İstifa Ettirdi

ABD 1776 yılında kurulduğundan beri; 2022 yılına kadar (şimdiki başkan Biden dâhil) 46 tane başkan görmüştür. Bu başkanlardan yalnız bir tanesi istifaya zorlanmıştır. Bu da ABD'nin 37. Başkanı Richard Nixon'dır. Başkan Nixon'ı istifaya zorlayan da ABD Basını olmuştur. 1972-1974 yılları arasında gelişen ve tarihe "Watergate Skandalı" olarak geçen olay şöyle olmuştur: Watergate; ABD'nin başkenti Washington, D.C.'de bulunan bir otel ve iş merkezinin adıdır. Skandal bu binada ortaya çıktığı için, Watergate Skandalı adıyla anılır. 17 Haziran 1972 günü sözde 5 hırsız, Watergate iş merkezindeki bir büroya girerken polis tarafından yakalandı. Bu büronun; ABD'nin o zamanki ana muhalefet partisi olan Demokratik Parti'nin merkezi olduğu ortaya çıktı. Sürdürülen soruşturma hırsızların, Nixon'ın partisi olan Cumhuriyetçi Parti ile bağlantılı olduklarını belirlendi. Amaçlarının Demokratik Parti'nin telefonlarını gizlice dinlemek üzere mikrofonlar yerleştirmek olduğunu ortaya koydu. Bunun üzerine Başkan Richard Nixon, "bu hırsızlığın arkasında olan bütün siyasetçilerin ortaya çıkarılması için" Adalet Bakanı Elliot Richardson'ı görevlendirdi. Bakan Richardson da, Archibald Cox isimli bir savcuyu bu işi çözmek için atadı. Bu olaylar yaşanırken, basın hırsızlığın perde arkasında duran yolsuzluğun peşine düştü. Özellikle Washington Post Gazetesi'nden Carl Bernstein ve Bob Woodward adlı iki gazeteci, adeta bir dedektif gibi olayın iç yüzünü kurcaladılar. Hatta olayı bütün çıplaklığı ile açıklamaya çalışırken dışlanmış ve ABD Başkanı tarafından yolları tıkanmıştır. Fakat gazetenin editörleri ve sahipleri, muhabirlerini sonuna kadar savundukları için olay açıklığa kavuşmuştur. Gazetecilerin bütün özveriyle çalışmalarının yanı sıra Başkan Nixon, kendi konuşmalarını paranoyak olarak kaydettirdiği için kendisini ifşa etmiştir. Bu ses kayıtları dinlendiğinde yolsuzluk zinciri ortaya çıkmıştır. Watergate soruşturmasını aydınlatan en önemli kanıt, Başkan'ın kendi emriyle kaydettirdiği telefon dinlemeleridir. Savcı Cox, Beyaz Saray'da başkanın bütün konuşmaların teybe alındığını öğrenerek bu bant kayıtlarının kendisine verilmesini istedi. Richard Nixon bu isteği kesinlikle reddetti ve Cox'un görevden alınmasını emretti. Adalet Bakanı Cox'u görevden almayı reddedince, Richard Nixon Richardson'ın işine son verdi. Bundan sonra olaylar çorap söküğü gibi gelişmeye başladı.

1974 yılında; ABD Yüksek Mahkemesi (Supreme Court), Nixon'ı bant kayıtlarını savcılara teslim etmeye zorladı. Richard Nixon bant kayıtlarını sonunda teslim etti. Daha 8 ay önce ABD halkından görülmemiş bir seçim zaferiyle, ikinci kez Beyaz Saray'a yerleşen Nixon'un itibarı, tapeler medyada yayımlandıkça yerlerde sürünmeye başladı. O günlerdeki meşhur, 'Ben sahtekâr değilim (I'm not a crook)' konuşmasını yaptı. ABD Kongresi, Richard Nixon'ı görevden almak üzere soruşturma başlatmıştı. Temsilciler Meclisi ve Senato tarafından azledileceğinin nerdeyse kesin olduğunu anlayan Nixon, "Ulusa Sesleniş" konuşmasından bir gün sonra, 9 Ağustos 1974'te istifa etmek zorunda kaldı. Yerine Başkan yardımcısı Gerald Ford başkan oldu. Böylece Richard Nixon, ABD tarihinde şimdikiye dek (2022) başkanlıktan istifa eden ilk ve tek başkan olarak ABD tarihindeki

yerini almış oldu. Nixon, Başkanlıktan istifa etmesine rağmen sivil olarak suçlamalardan dolayı yargılanabilirdi. Fakat kendisinden sonra başkan olan Gerald Ford, yetkisini kullanarak, 8 Eylül 1974 tarihinde, Nixon'u hapse girmekten kurtarmıştı. Bu durumu kabullenemeyen halk, Başkan Ford'u cezalandırdı. Gerald Ford, 1976 yılındaki Başkanlık seçimlerini kaybetti. Woodward ve Bernstein'in, yazdığı 'Başkan'ın Tüm Adamları' romanı, aynı adla film oldu.

Carl Bernstein ve Bob Woodward'ın en önemli haber kaynağı ise, ikilinin 'Derin Gırtlak' (Deep Throat) adını verdiği üst düzey bir devlet görevlisiydi. Amerikan kamuoyunun on yıllarca kim olabileceği hakkında spekülasyon yürüttüğü 'Derin Gırtlak'ın, 33 yıl sonra, 2005 yılında, dönemin FBI Başkan Yardımcısı Mark Felt olduğu itiraf edilecekti. "Derin Gırtlak" esrarı, gazetecilik tarihinin en en iyi korunan sırlarından biri olarak görülüyordu. Woodward ve Bernstein'e Gazeteciliğin Oscarı olan; 'Pulitzer Ödülü' kazandıran Watergate Skandalı; daha sonra da başrollerinde Robert Redford ile Dustin Hoffman'ın yer aldıkları, "All The President's Men- Başkan'ın Bütün Adamları" filmine konu olmuştu. (http 6)

Nixon'un en önemli özelliklerinden biri de medyaya karşı duyduğu derin nefretti. Yardımcılarına, 'Medya düşmandır' (The Press is the enemy) sözünü sık sık tekrarlıyordu. (http 7) Nixon yönetimi, icraatlarını sorgulayan gazeteci ve televizyoncuları kovdurmak için sık sık medyaya baskı yaptı. Önde gelen bütün gazetecileri, yönetime karşı yaklaşımlarına göre fişlediler. Beyaz Saray tapeleri, Nixon'un kızdığı birçok gazetecinin telefonlarının dinlenmesi emrini verdiğini ortaya koymuştur. Nixon, 22 Nisan 1994 tarihinde beyin kanaması yüzünden 81 yaşında hayatını kaybetmiştir. (http 8-9)

2.2. Monica Skandalı'nı da, Medya Ortaya Çıkardı

ABD Başkanlık konutu ve yönetim merkezi olan Beyaz Saray'a; 1995 yılı Ekim ayında stajyer olarak giren Monica Lewinsky, dönemin ABD Başkanı Bill Clinton (42. Başkan) ile yaşadığı uygunsuz ilişkinin ortaya çıkması ile bir anda tüm dünyanın tanıdığı bir isim haline gelmişti. Medyanın ortaya çıkardığı bu skandal da tıpkı 'Watergate' gibi, 'Monicagate' olarak ABD tarihine geçmiştir. Başkan Clinton; olayı kapatmak için, tüm gücünü kullandı. Hatta ilişkiyi inkâr etti. Medya olayın peşini bırakmayınca, ABD Kongresi de harekete geçti. Skandalın günlerce medyada yer alması üzerine, Başkan Clinton'a soruşturma açıldı. Özel Savcı Kenneth Starr'ın soruşturmasını tamamlandığı 1998 yılında, basına yansıyan 456 sayfalık savcılık raporu, yaşanan skandalı tüm detayları ile kamuoyu önüne çıkarmıştı. Rapora göre; Başkan'ın ilişkisine değil de, bu ilişkiyi yalanlayarak, ABD halkına yalan söylemesi üzerinde duruldu. Clinton'ın başkanlıktan azledilmesi (impeachment) için çalışmalar başlatıldı. Azil sürecine doğru gidilirken, Başkan Clinton suçunu Kabul ederek, ABD halkından televizyon kameraları önünde özür diledi. Böylece Başkan Nixon'ın akıbetine uğramaktan son dakikada kurtuldu. Tıpkı Watergate gibi, Monicagate Skandalı da, medyanın bir zaferi olarak tarihe geçti.

2.3. Medyadan Nefret Eden ABD Başkanı Trump ve Senatör McCain

Donald Trump, başkanlıktaki rakibi, Demokrat Başkan adayı Hillary Clinton'a yakın olmakla ve yalan haber yapmakla suçladığı medyaya yönelik saldırılarına seçim kampanyası süresince devam etti. Trump; özellikle Facebook'u hedef aldı. Daha sonra; 45. ABD Başkanı seçilen Trump, sosyal medyasından, Nixon benzeri bir açıklama yaparak, kendisini eleştirenlere; "NY Times, NBC News, ABC, CBS, CNN benim değil, Amerikan halkının düşmanıdır" demişti. Trump kendi twitter'ından da

"The greatest influence over our election was the Fake News Media 'screaming' for Crooked Hillary Clinton. Next, she was a bad candidate!" (Seçimlerimiz üzerindeki en büyük etki, yalancı Hillary Clinton için çılgınlık atan Yalan Haber Medyası'ydı. Sonra, o 'Clinton' kötü bir adaydı) ifadelerini kullanmıştı. (http 10)

Başkan Donald Trump'ın basını hedef göstermesi üzerine; Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Başkan Trump'ı basına yönelik saldırılarına son vermeye çağırarak, bu tavrın medyanın demokraside oynadığı temel rolü "zayıflattığı" uyarısında bulunmuştu. AGİT'in medya özgürlüğü temsilcisi Harlem Desir, Trump'ın medyaya dair yorumlarının "son derece sorunlu" olduğunu söyledi. Desir, medyayı "halkın düşmanı" olarak tanımlamanın, gazetecileri şiddetin hedefi olmaya kaşı daha korunmasız hale getirdiğini belirtti. Desir, Trump'ın yorumlarının; "ABD'nin ifade ve basın özgürlüklerini savunmada küresel liderlerden biri olma konumu açısından bilhassa endişe verici olduğunu" kaydetmiştir. (http 11)

Basın konusunda şikâyetçi olanlardan biri de; ABD Başkanlığına da adaylığı koyan Cumhuriyetçi Parti Arizona Senatörü John McCain ABC televizyonundaki; 'Meet The Press' programında; "Basından nefret ediyorum. Ancak onlara çok ihtiyacımız var. Bağımsız ve özgür basına ihtiyacımız var. Bir ülkede demokrasiden bahsedilecekse, özgür basına ihtiyaç vardır. Eğer bu olmazsa, herkes özgürlük ve bağımsızlığından çok şey kaybeder" diyerek, nefret etmesine rağmen, basının önemine değinmiştir.

2.4. Wikileaks Belgelerini Ortaya Çıkaran Assange Sığınmacı Olarak Yaşıyor

2006 yılında Wikileaks adlı internet sitesini kuran Julian Assange; ABD, Avrupa Birliği (AB) ve 22 ülke arasındaki yolsuzlukların, gizli belgeleri yayınladı. (Wikileaks'in yayınladığı belgeler ağırlıklı olarak, Irak ve Afganistan savaşlarıyla ilgili büyükelçiliklerin değişik ülkelerle ilgili özel notları içeriyordu.) Assenge, 2009 yılında Amnesty Uluslararası Medya Ödülü'nü ve 2010 yılında Sam Adams Ödülü'nü kazandı. Kuruluşun yaptığı en büyük belge açıklaması ise 2010 Kasım ayında gerçekleşti; bir kısmı gizli ve sınırlandırılmış etiketleri de taşıyan tam 251.000 adet resmi ABD belgesi yayınlandı. Wikileaks, son olarak 2010 yılı Kasım ayında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bir dizi ülkedeki Amerikan diplomatların yazışmalarını halka sunarak, uluslararası arenada büyük bir karmaşaya sebep oldu. ABD tarafından hakkında tutuklama kararı verilen Assange 2012 yılında; İngiltere'deki Ekvador Büyükelçiliği'ne sığındı.

ABD'de gazeteciler hakkında Obama hükümetinde olduğu kadar, hiçbir hükümet döneminde bu kadar çok dava açılmadığını kaydeden Gazeteci ve yazar Charles Glass, "1917 yılından kalma casusluğu önleme yasasına dayanarak, tüm dünyadaki işkence, cinayet ya da insan kaçırma olaylarını araştıran gazetecileri dava ediyor" diye konuştu. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü Yönetim Kurulu Üyesi Matthias Spielkamp da "ABD hükümetinin Wikileaks'in yayınlarını engellemeye yönelik girişimlerini de eleştirdi. (http 12) İlk yıllarda Scientology tarikatına ait metinler, Kenya'nın o dönemdeki Başkanının ailesiyle ilgili yolsuzluk dosyaları, İzlanda bankalarının sırları, dönemin ABD Başkan Yardımcısı adayı Cumhuriyetçi Sarah Palin'in özel elektronik postaları gibi belgeleri yayımlamış ve medyanın ilgisini çekmiştir. (Brevini, Hintz ve McCurdy, 2013, s.3). New York Times'dan Thomas Friedman, Wikileaks'in gizli kalması gereken iletişimin altını oyduğunu, bunun anarşiye sebep olduğunu söylemektedir (Friedman, 2010). Eğer gizli bilgileri ifşa eden Wikileaks ve benzeri kaynaklar bir anarşiye sebep oluyorsa, bu noktada anarşiye son verip düzeni sağlayacak olanların da gazeteciler olduğu Friedman'ın metnindeki söylenmeyen yan anlam olmalıdır.

2.5. ABD'den Kaçan Edward Snowden, Rusya'ya İltica Etti

ABD'li bilgisayar uzmanı, Eski Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) ve eski Ulusal Güvenlik Dairesi (NSA) çalışanı Edward Snowden; gizli NSA belgelerini medyaya ifşa ederek, NSA tarafından yürütülen küresel izleme aletlerinin işletme detaylarını, birçok ticari ve uluslararası ortağı ortaya çıkaran NSA sızıntılarını başlatmıştır. Snowden'in gizli belgeleri ifşa etmesi ABD tarihindeki en önemli sızıntı olarak nitelendirilmiştir. Gazetelere yapılan siyasi baskılar sebebiyle Kasım 2013'e kadar The Guardian belgelerin yüzde birini yayımlayabildi. Adil yargılanmayacağını düşünüp ülkeyi terk eden Snowden, başta Latin Amerika'ya kaçmayı düşünüyorken, Julian Assange'ın tavsiyesiyle Rusya'ya gitti. Rusya'da havalimanında bir süre kaldıktan sonra, Temmuz 2013'te 1 yıllık geçici siyasi sığınma hakkı aldı. 22 Ekim 2020'de avukatının yaptığı açıklamaya göre Rusya, Snowden'a kalıcı oturma izni verdi.

2.6. Panama Belgeleri'ni Ortaya Çıkaran Gazeteci Bombayla Öldürüldü

Dünya yolsuzluk tarihine 'Panama Papers' (Panama Belgeleri) olarak geçen olay şöyle gelişti: Dünya çapındaki yolsuzluk olaylarında adı sıkça gündeme gelen, Panama merkezli hukuk firması Mossack Fonseca'nın milyonlarca gizli dokümanı internete sızdırılmasının ardından, vergi skandalları gün yüzüne çıkmaya başladı. Panama Belgeleri gibi büyük rüşvet skandallarını haberleştiren ve yozlaşmış politikacıları kendi bloğu üzerinden ifşa eden gazeteci Daphne Caruana Galizia, The Malta Independent gazetesinde, 20 yılı aşkın bir süredir yazmaktaydı. ([http 13](http://13)) Sızdırılan "Panama kayıtlarında" dünyanın çeşitli yerlerinden 12 devlet ve hükümet başkanı ve 143 politikacının adının geçtiği belirtilmişti. Gazeteci Galizia, Malta Başbakanı Joseph Muscat'ı, eşini ve iki yakın yardımcısını da, Malta pasaportu satarak kazanılan paraları gizlemek için, gizli off shore banka hesapları kullandığı yazmıştı.

Yaklaşık 11 milyon sayfalık kayıtların ilk kısmı, "Panama kayıtları" adı altında Uluslararası Araştırmacı gazeteciler Konsorsiyumu (ICIJ) tarafından uluslararası medya ile paylaşıldı. Türkiye'den Cumhuriyet Gazetesi'nin de aralarında olduğu, Süddeutsche Zeitung, The Guardian, New York Times, Le Monde, El Confidencial, Columbia Journalism School ve BBC'nin aralarında olduğu, dünyanın dört bir yanındaki 96 medya kuruluşundan, 382 gazeteci bir yıl boyunca, milyonlarca belge üzerinde çalıştı. Paradise Papers (Cennet Belgeleri) olarak adlandırılan bu belgeler, dünyanın en güçlü ve zenginlerinin vergi cennetlerindeki yatırımlarına ilişkin sırları açığa çıkardı. Projede gizlilik çok mühim olduğu için, projeye katılan her gazeteciye bir anlaşma imzalatılmış ve bu şekilde kimsenin haberi diğerinden erken vermemesi sağlanmıştır. Katılan tüm gazeteciler aynı gün haberleri yayımlayınca, dünya çapında büyük bir skandal patlak vermiştir (Cabra ve Kissane, 2016). Panama Belgeleri projesinde kullanılan yöntem bu bağlamda geleneksel medya motifinden keskin bir kopuşu işaret etmektedir (Sharife ve Schalwyk, 2016, s. 5).

Dünyayı sarsan bu yolsuzluk belgelerini ortaya çıkaran Maltalı araştırmacı gazeteci Daphne Caruana Galizia, 2017 yılının ekim ayının ortasında aracına yerleştirilen patlayıcının infilak ettirilmesiyle hayatını kaybetti. Gazetesindeki köşesi; kendisine adanan bir mesajla, boş bırakıldı. Köşeye "Kalemin susturuldu ama sesin hep yaşayacak" mesajı koyuldu. Gazeteci; ölümünden iki hafta önce de polise ölüm tehditleri aldığını söylemişti. Galizia, blog sayfasındaki yazılarında, muhalefetteki siyasetçileri de eleştiriyordu. Yazar, son makalesinde ülkedeki siyasi durumu "umutsuz" olarak nitelendirmişti. ([http 14](http://14))

2.7. Türkiye'de Medyanın Ortaya Çıkardığı Olaylar Nelerdir?

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi; Türkiye’de de medyanın ortaya çıkardığı birtakım skandallar vardır. Suikast, rüşvet, yolsuzluk, cinsel içerikli kaset vb. gibi kişiyi itibarsızlaştıran ve sahip olduğu mevkiden uzaklaşmasına neden olacak olayların açığa çıkarılmasıdır. Skandallar ülkeden ülkeye, siyasal konjonktürlere ve medyanın haber yapma yetisine göre farklılıklar gösterir (Castells, 2016: 290). Eğer topluluğun büyük bölümü skandalın gerçek olduğuna inanıyorsa, zaman etiketleme başarılı olur, skandal ve faileri damgalanır, sembolik ve gerçek cezalandırmalar yaşanır (Sherman, 1989, s.892-896).

Yazdığı yazılar yüzünden ve basın kanalıyla ortaya çıkan olaylar sonucu; Türkiye’nin önde gelen birçok gazeteci ve yazarı, bu uğurda hayatını kaybetmiştir.

1979’da, dönemin evli İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş ile altı ay yasak aşk yaşadığı bir gazete tarafından ortaya çıkarılınca, Bakan Güneş, istifa etmek zorunda kalmıştır.

1985 Kemal Horzum’un Emlak Kredi Bankası’ndan aldığı 72 milyon dolarlık usulsüz kredi belgeleriyle ortaya çıkarılmış, Horzum İsviçre’den getirtilerek cezaevine konulmuştur. Dönemin Maliye Bakanı Kaya Erdem ve Emlak Kredi Bankası Genel Müdürü Bülent Şemiler istifa etmiştir.

1988 yılında Emniyet Müdürlüğü’nde yasadışı yollardan, 963 telefonun dinlediği bütün belgeleriyle ortaya çıkarılmış. 34 emniyet görevlisi açığa alınmıştır.

1993 yılında, İstanbul Belediyesi’ndeki İSKİ’nin genel müdürü Ergun Göknel’in aldığı rüşvetler aydınlatılmış, Göknel yargılanmış ve 5 yıl hapis yatmıştır.

1994 yılında tarihe ‘Mercüme Skandalı’ olarak geçen, Almanya Yargısının Deniz Feneri’ni ortaya çıkarmasından yıllarca önce, Türkiye’de ve yurtdışında Bosna için toplanan paraların yerine ulaşmadığı belirlenmiştir.

1997 yılında karıştığı yolsuzluk olayını ortaya çıkarılmış İstanbul’un Şişli İlçesi Belediye Başkanı Gülay Aslıtürk yurtdışına kaçmıştır.

1998 yılında, Türkbank ihalesini alan işadaminin bir mafya lideriyle ilişkisi ortaya çıkarılmış, dönemin başbakanının bunu bildiği halde ihaleyi verdiği anlaşılınca, hükümetin gensoru ile düşürülme süreci başlatılmıştır. (http 15)

Abdi İpekçi: Milliyet Gazetesi’nin Genel Yayın Yönetmeni’ydi. Kargaşa ve terörün önlenmesi için iktidar ile muhalefet önderleri arasında yapıcı bir uzlaşma sağlanmasından yana olan, devlet yönetiminde partizanlığın ve duygusallığın yerini akılcı, çağdaş, ılımlı bir uygulamanın almasını isteyen İpekçi, 1 Şubat 1979 gecesi İstanbul Maçka’daki evinin yakınlarında aracındayken öldürüldü.

Sami Başaran: Gazete Gazetesi muhabiriyken, İstanbul, 7 Kasım 1989 tarihinde,

Kamil Başaran: 28 Şubat 1990’da yine Gazete Gazetesi’nde yönettiği Hızır Servis köşesinde, gazetecilere küfür ettiği için eleştirdiği lokantacı Hakkı Morgül’ün silahlı saldırısına uğrayarak, masası başında hayatını kaybetmişti. (http 16)

Çetin Emeç: Yazdığı demokratik ve laiklik konulu yazılarıyla, sürekli tehdit altındaydı. 7 Mart 1990 sabahı yazarı olduğu Hürriyet Gazetesi’nde işe gitmek üzere, İstanbul’daki evinden çıktı. Arabasına binerken; maskeli iki adam tarafından 7 yerinden kurşunlanan Emeç, olay yerinde öldü. İstanbul’da yakalanan katil zanlısı gözaltına alındıktan sonra suçunu itiraf etti.

Uğur Mumcu: 24 Ocak 1993’te Ankara’da Karlı Sokak’taki evinin önünde, arabasına konulan bombanın patlaması sonucu suikasta kurban giderek yaşamını yitirdi. Hazırlanan iddianamede yer alan ifadesinde, Mumcu’nun, seri numarası silinmiş ve Kürdistan Demokratik Partisi lideri Celal Talabani’ye götürülen silahlarla ilgili araştırması nedeniyle öldürüldüğü iddia edildi.

Ahmet Taner Kışlalı: Ülkemizin önemli değerlerinden biri olan gazeteci, yazar, bilim insanı, eğitimci, siyasetçi, Prof. Dr. Kışlalı; 21 Ekim 1999’da evinin önündeki arabasına konan bomba ile

öldürüldü. Kışlalı, 1991 sonunda Cumhuriyet gazetesinde Haftaya Bakış başlığıyla köşe yazıları yazmaya başladı. Suikasttan önce; Türkiye’de yayınlanan gazetelerden biri, hakkında bir haber yapmış ve Kışlalı’nın üzerine çarpı atılmış fotoğrafını manşetten vermiş ve hedef göstermişti. Kışlalı suikastının faili bulunamamıştır. (http 17)

Bu bağlamda medya ve iktidar ilişkileri devreye girerken; gücün hangi yollarla medyada sunulan içerikleri eleyip sunulmaya uygun olanları seçtiği, marjinal düşüncelerin nasıl kenara itildiği ve egemen çıkar çevrelerine ise nasıl mesajlarını halka kolayca ulaştırma imkânı sağladığı ile ilintili olmasıdır (Castells 2014: 20). Çoğu zaman gündemin kurgulanması süratle değiştirilmesi için içeriğe müdahale ya da içeriğin direk olarak gizlenmesi hayati öneme sahiptir. (Çaycı, 2016: 88) İktidarın, medya aracılığıyla gündemi oluşturması ya da değiştirmesi patlak verebilecek bir skandalın önüne geçmede veya gündem değiştirmedeki gücünü diğer gruplara göre çok daha avantajlı bir konuma yerleştirmektedir. Bu durum tersinden düşünüldüğünde muhalefetle ilgili bir skandalın ortaya çıkışı, medyadaki temsili ve işleniş bakımından iktidarın işine yarayacağından bu konunun gündemi daha uzun işgal edebilme özelliği olduğu söylenebilir. Castells (2016:285) Dolayısıyla Türk toplumunun sosyal belleğinde kaset skandallarına ve gizli kamera çekimlerine dair verilerin olduğu, söz konusu skandal konulardaki tartışmalara aşinalığının bulunduğu değerlendirilebilir (Başer ve Akça, 2011: 21). Bu anlamda sadece bir olayın haber haline getirilmesinin yanında, haber olarak nasıl sunulduğu da önemlidir. Siyasal liderler için artık mahremiyet yoktur. Özellikle siyasal bir skandal üstünden düşünüldüğünde ise ortaya çıkan büyük bir paylaşım ve yorum akışının bu süreci takip ettiğini söyleyebiliriz. Skandal siyaseti tarih boyunca siyasetin içinde olmuş ve zaman zaman patlak vermiştir. Castells (2016) Günümüzde değişen en önemli durum ise yeni iletişim teknolojileri sayesinde ve her an her yerde cep telefonlarının bulunurluğu ile kişileri veya durumlara kayıt altına alıp paylaşılmanın kolaylığıdır. Özellikle herhangi bir skandal diye nitelendirilebilen bir olay internete düştüğünde çok hızlı bir şekilde yayılmaktadır ve dijital izler bu süreçte kişileri beraberinde takip etmektedir. Ancak görüntüler ya da deliller tamamen ortadan kaldırılsa bile çoğunlukla kişilerin itibar ve güvenilirliği halkın önünde zedelemiş olarak zihinlerde yer edinmektedir.

2.8. Medyayı Kontrol Edenler ve Medyanın Görevini Yerine Getirip Getirmediği!

Günümüzde; “Medya, medya mıdır?” “Medya’nın asli görevini yapmanın neresindedir?” sorusu çeşitli platformlarda sıkça gündeme gelmektedir. Son yıllardaki medyayı holdingleşme kapsamında ele alacak olursak; büyük holdinglerin ticari çıkarları doğrultusunda kullanılmaya başladığını söylemek de mümkündür. Noam Chomsky, medyanın rızanın imalatında önemli bir rol oynadığını ve medya içeriğinin egemen sınıf tarafından yönlendirildiğini söylemektedir. (Klaehn, 2002, s.164). Egemen güçlerin iktidarlarını koruyabilmek için çoğunluğun rızasını kazanmaları ve meşrulaşmaları gerekmektedir. Bu sebeple çoğunluğun çıkarları, yönetici sınıfın çıkarlarına uygun hale getirilmelidir. Söz konusu çıkar örtüşmesi, rızanın imalatı ile sağlanmaktadır (Hall, S., çev., 2005b). Herman ve Chomsky “Propaganda Modeli” adlı bir model geliştirmişler ve bu modeli Amerikan haber medyasına uygulamışlardır. Chomsky’e göre kapitalist ülkelerdeki medyanın amacı halka 24 saat propaganda yaparak egemen değerleri topluma aşılmasıdır. Çünkü var olan düzenin kendini yeniden üretmesinde ve sürdürmesinde medyanın amacı geniş kitlelerin rızasını üretmektir (Yaylagül, 2010, s. 173). Birçok farklı ticari kuruluşlardan oluşan holdinglerin, iktidarla anlaşma sağlamaları için medya kuruluşlarını bünyelerinde bulundurma istediği tarafsız ve objektif haber alma imkânını da ortadan kaldırmaktadır. Herman ve Chomsky’nin Propaganda Modeli’ne göre

medya, belli değerleri ve inançları aşılama görevi üstlenmektedir ve bunun için de sistematik bir propaganda uygulamaktadır. Ancak medya, özel kuruluşların elinde olduğunda ve resmi bir sansür mekanizması bulunmadığında bu propagandayı görmek zorlaşmaktadır. Propaganda Modeli, çıkar gruplarının ve hükümetin, medyadaki haberleri nasıl süzgeçten geçirdiğini ve bu yolla mesajlarını halka nasıl yaydığını açıklamaktadır (Herman, E. ve Chomsky, N., çev., 2006, s. 81). Örneğin devletin sunduğu projeleri alarak ticari bir kazanç sağlama peşinde olan holdingler, devletle arası bozulmaması için devletin aleyhindeki yayınları yapmaktan kaçınmaktadırlar. Literatüre bakıldığında, yolsuzluk ve skandalın çoğu zaman eş anlamda kullanıldığı görülür. Thompson'a göre (2000) skandal terimi, toplum içerisinde önemli değerlerin, normların ve ahlaki kodların kesin olarak ihlal edilmesi sırasında oluşan, kamuoyu tarafından bilinen ve önemli bir kamusal tepkiye yol açan eylem ve olayları nitelemek için kullanılmaktadır. Medyanın çoğulculuğuna ve bağımsızlığına karşı hükümet müdahalelerinden kamu medyasının siyasallaştırılmasına veya medyada sermayenin belli grup ya da kişilerin elinde toplanmasına kadar farklı tehditler içerdiğine dikkat çeken Breton şu ifadeleri kullandı: "Medya birleşimi her ne kadar ticari direnci artırması açısından hoş karşılanırsa da, özellikle sahiplerin ya da yönetim kurulu üyelerinin birden fazla sektörde aktif olmaları durumunda editoryal bağımsızlık için sorun oluşturabilmektedir. Mesela, bir gazeteci çalıştığı medyanın sahibinin yatırımının olduğu bir konuda nasıl özgür araştırma yapabilir? (http 18)

2.9. Siyaset-Medya İlişkisi

Siyaset bilimcilere göre, hükümet politikası ve tüm önemli siyasal olaylar, bir toplumun üyeleri tarafından biçimlendirilmektedir. Bir başka deyişle; iktidar sahibi yöneticilerle, yönetilenler arasında sürekli bir ilişki ve etkileşim söz konusudur. Egemenliğin halktan kaynaklandığı erki halka dayandıran bir yönetim biçimi olan demokraside kamuoyu olgusu büyük önem taşımaktadır. Kamuoyu bu karşılıklı ilişki ve etkileşim sürecinde ortaya çıkmaktadır. Bu karşılıklı ilişki ve etkileşimin ana aracı ise basın olmaktadır. Bilindiğı gibi, bir kamuoyunun oluşabilmesi için ilk olarak ilgili kişilerin ya da grupların sorun hakkında bilgi edinmeleri ve sonrasında da bunun üzerinde tartışmaları gerekmektedir. Tartışma konusu olan bir sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişilerin grubun veya gruplarının hâkim görüşlerini ortak bir kamuoyu olarak Kabul ettirebilmeleri için ise başka gruplarla temasa geçip, bu fikir ve düşüncelerini açıklamaları gerekmektedir. İşte tüm bu ilişkilerde iletişimin rolü çok büyüktür. Kamuoyu oluşumunda en etkin unsurlardan biri olarak kabul edilen kitle iletişim araçları bu iletişim süreci içinde bilgi aktarmaktadır.

2.10. Ticari Şirketlerin Elindeki 40 Büyük Medya Organı

Bianet ve Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün birlikte hazırladığı Medya Sahipliğı İzleme Projesi (MOM) tarafından yayınlanan araştırmaya göre, Mayıs 2019 itibarıyla; Türkiye'de medya sektöründe toplam 2 bin 474 gazete, 3650 dergi, 899 radyo istasyonu ve 108 televizyon kanalı yayın yapmaktadır. Ülkenin en büyük 40 medya kuruluşu, medya haricinde sanayi ve ticaret alanlarında faaliyet gösteren şirketler tarafından kontrol edilmektedir.

CNN Türk, Kanal D televizyonu, Milliyet, Hürriyet, Posta, Fanatik ve Vatan gazetelerin içinde bulunduğu en büyük medya kuruluşları Demirören Grubu'nundur. Öte yandan; Sabah, Daily Sabah, Fotomaç, Takvim gibi gazeteler ile, atv, a haber televizyon kanalı Turkuaz Grubu'nun bünyesinde dir. Medyada da faaliyet gösteren; Doğuş, (Star, NTV) Ciner (Show TV, Habertürk TV ve Habertürk

İnternet Gazetesi), Albayrak (Yeni Şafak ve TVnet), İhlas grubuna (Türkiye gazetesi ve TGRT televizyonu) aittir. Yukarıda adı geçen bu medya kuruluşlarının; medyadaki çalışmalarının dışında; inşaat, enerji, maden, turizm, telekomünikasyon, bankacılık ve finans şirketleri de bulunmaktadır. Bu şirketlerin, medya dışı işlerinde kamu ihalelerine de girmesi ve devletle ticari ilişkileri olması, kontrol ettikleri medya organlarının bağımsızlığı ve özgürlüğü noktasında eleştirilere neden olmaktadır. (http 19) Medya; kitlelerin ve siyasetçilerin önemli sorunları vurguladıkları bir siyasal tartışmaya olanak sağlamaktan ziyade, izler kitlelerin çıkarlarını yansıtmıştır. Daha da önemlisi, medya, yolsuzlukları ya da skandalları halka duyurarak demokratik hükümetin yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamıştır (Hampton 2010: 4). Bu iki modelin ortak yanı ise, her iki modelde, temsili yönetim ya da hükümet ve onun bileşenleri arasında zorunlu bir bağlantı olarak hizmet eden medyanın vurgulanmasıdır (Hampton 2010: 5).

3. SONUÇ

Görüldüğü üzere, günümüzde gazetecilerin; 4. Kuvvet olma misyonlarını yerine getirmeleri pek kolay değildir: Bunun hakkıyla yapabilmek için, önce 'medya bağımsızlığı' gerekmektedir. Yani; medya sahiplerinin, özgür ve bağımsız bir medya olabilmesi için, kimseyle hele hele hükümetlerle ticari ilişkileri olmaması gerekmektedir. Ancak hem Türkiye'de, hem de dünyanın birçok yerinde bu pek mümkün görülmemektedir. Medyanın özgür - bağımsız bir şekilde varlığını sürdürmesi ve de halk adına seçilmiş ve atanmışları sorgulaması kolay bir şey değildir. Bunu gerçekleştirebilmek için hemen hemen dünyanın her yerinde bedeller ödemeleri, tehditler, işten çıkarmalarla, hatta hayati tehlikelerle baş etmeleri gerekmektedir. Bu koşullar altında gazetecilerin birlikte hareket etmeleri, birbirleriyle mümkün olduğunca iş birliği ve dayanışma halinde olmaları hayati önem arz etmektedir. Yukarıda detaylıca yazmaya çalıştığımız Panama Belgeleri projesinin hazırlanış sürecinde, eğer gazetecilerden herhangi birisi diğerlerinden önce haber sızdırmış olsaydı, birçok gazeteci tehlike altında olacaktı. Oysa bu haber; tüm katılan yayın organlarında aynı anda yayımlandığı için, büyük bir etki yaratabilmiş ve bu durumda gazetecileri tehdit etmek, işten atmak ya da başka şekillerde baskı altında tutmak zorlaşmıştır. Buna rağmen yukarıda sayılan örneklerde görüldüğü üzere, kimi gazeteciler ve yayın organları tehdit, işten çıkarılma, vergi denetimi gibi dolaylı yoldan cezalandırma yöntemlerine maruz kalmışlardır. Panama Belgeleri araştırmacı gazeteciliğin yeni medya aracılığıyla icrasının bir örneğini oluşturmaktadır. Çok büyük boyutlarda verinin dünya çapında 400 gazetecinin işbirliği ile analiz edilerek hazırlanması ve aynı anda yayımlanmasıyla çok sayıda politikacı, işadamı ve zenginlerin kamuoyundan gizledikleri varlıkları, yatırımları ve kazançları gözler önüne serilmiştir. Bu yeni dönemde işbirliği ile varılan başarı, rekabetin önüne geçmiş, veri analizinin bir haber kaynağı olarak önemi ortaya çıkmıştır. Panama Belgeleri, gazetecilerin edindikleri misyon, amaçlar bakımından 19. Yüzyılda Amerika'da ortaya çıkan skandal gazeteciliği geleneğinin güncel bir örneğidir. 19. Yüzyılda başlayıp, 20. Yüzyılda etki düzeyini artıran skandal gazeteciliği; toplumdaki haksızlık, yolsuzluk ve sorunları uzun dönemli araştırma süreçlerinden geçerek ve olgulara dayanarak haber hikâyeleri hazırlamaya dayanmaktaydı. Günümüzde yeni medyanın sağladığı çevrim-içi güvenli iletişim, veri paylaşımı, anlık iletişim, sınıflandırma ve görselleştirme teknikleriyle skandal gazeteciliği Panama Belgeleri'nde görüldüğü gibi çok daha gelişkin bir hale gelmiştir.

Böyle bir gazetecilik faaliyetinde yer alabilmek, gazetecilerin bilişim teknolojilerine dair sahip oldukları bilgi ve yetkinlikler sayesinde mümkün olmuştur. Gazeteciler ve haber organizasyonları bu yeni dönemde veri analizi konusunda donanımlarını artırmalı, hızlı ama eksik hazırlanan haber dosyaları yerine işbirliğine dayalı ve ayrıntılı analize imkân tanıyacak ölçüde geniş zamanlara

yayılmış çalışmalara odaklanmalıdır. Gazetecilerin; yeni medyada bilgi güvenliği, dosyalama, veri görselleştirme teknolojilerine hâkim olmaları bu yeni döneme ayak uydurmalarında faydalı olacaktır. Sözün özü şudur. Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de 'Medyanın 4. Kuvvet' olarak işlevini yerine getirebilmesi için, 'özgür ve bağımsız' olması gerekmektedir. Her ne kadar medya bağımsızlığı; demokratik ülkelerde yasalarla koruma altına alınmış olsa da, medya sahiplerinin; seçilmiş ve atanmış yetkililerle, başka alanlardaki ticari ilişkileri yüzünden sık sık karşı karşıya gelmeleri, medyanın özgürce haberlerini vermesine, gölge düşürmektedir. Makalenin başlığında belirttiğimiz; "Günümüzde Medyanın 4. Kuvvet Olarak Kalma Olasılığı", yine makalenin içerisinde açık olarak vermeye çalıştığımız nedenlerden dolayı, zor gözükmektedir. Geleneksel Medya ve Yeni Medya yayınları ekonomik olarak bağımsızlığına ne kadar kavuşursa," 4. Kuvvet Olarak Kalma Olasılığı" da o derece etkili ve güçlü olacaktır.

KAYNAKLAR

- Armağan, A . (2012). "Bir Uzmanlık Alanı Olarak Araştırmacı Gazetecilik". İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0 (7), 77-88.
- Başer, D. & Akça, G. (2011). "Karanlığın Yok Oluşu Gelişen Teknolojinin Gizlilik ve Mahremiyet Üzerindeki Etkileri". Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Bahar, 26, 19-42.
- Brevini, B., Hintz, A. & McCurdy, P. (2013). Beyond Wikileaks, Implications for The Future of Communications, Journalism and Society. London: Palgrave Mc Millan.
- Butler, B. (1998). "Information Subsidies, Journalism Routines and the Australian Media: Market Liberalization versus Marketplace of Ideas", Prometheus: Critical Studies in Innovation 16 (1), 27-45.
- Cabra, M. & Kissane, E. (2016). The people and tech behind the Panama Papers: How long-term Infrastructure-building enabled the biggest leak in Data journalism History. <https://source.opennews.org/articles/people-and-tech-behind-panama-papers/> Erişim Tarihi: 19.05.2022.
- Castells, M. (2016). İletişimin Gücü. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Castells, M. (2014). İsyen ve Umut Ağları. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Çaycı, B. (2016). Medyada Gerçekliğin İnşası ve Toplumsal Denetim. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi , (25) , 84-96 . DOI: 10.31123/akil.438525
- De Burgh, H. (2008). Investigative Journalism: Context and Practice. 2nd Edition. Oxon: Taylor & Francis.
- Donohue, G. A., Tichenor, P. J. & Olien, C. N. (1995). "A Guard Dog Perspective on the Role of Media", Journal of Communication 45 (2), 115-132.
- Dutton, W. H. (2009). "The Fifth Estate Emerging through the Network of Networks", Prometheus: Critical Studies in Innovation 27 (1), 1-15.
- Eizenstat, S. E. (2004). "Nongovernmental Organizations as the Fifth Estate", Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations 5 (2), 15-28.
- Erdoğan, İ. (1999). "Dördüncü Gücün İlettiği: Amerikan Örneği", Korkmaz Alemdar (der.). Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar. Afa Yayıncılık, İstanbul, 33-42.
- Hall, S. (2005). "Kültür, Medya ve İdeolojik Etki". M. Küçük, (Ed.), Medya, İktidar, İdeoloji (3. basım), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 191-234.
- Hampton, M. (2010). "The Fourth Estate Ideal in Journalism History". Stuart Allan (ed). The Routledge Companion to News and Journalism, Routledge. London - New York, 3-12.

- Herman, E. S. & Chomsky, N. (2006). Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Polisi. (E. Abadođlu, Çev.). İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Jensen, E. (2010). "Between Credulity and Scepticism: Envisaging The Fourth Estate in 21st-Century Science Journalism". Media, Culture & Society 32 (4), 615–630.
- Klaehn, J. (2002). "A Critical Review and Assessment of Herman and Chomsky's 'Propaganda Model'". European Journal of Communication, 17(2), 147- 182.
- Lewis, J, Williams, A. & Franklin, B. (2008). "Four Rumours and an Explanation: A Political Economic Account of Journalists' Changing Newsgathering and Reporting Practices". Journalism Practice 2 (1), 27-45.
- McLuhan, M.& Fiore, Q. (2001). The Medium is the Massage. Gigko Press Germany.
- McLuhan, M. & Powers, R. B. (2001). Global Köy (The Global Village) 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler. Çev. Bahar Öcal Düzgören, Scala Yayıncılık.
- Newman, N., Dutton, W. H. & Blank, G. (2012). "Social Media in the Changing Ecology of News: The Fourth and Fifth Estates in Britain". International Journal of Internet Science 7 (1), 6-22.
- Nimmo, D. & Combs, J. E. (1992). The Political Pundits, Praeger/Greenwood, New York.
- Obermaier, F., Obermayer, B., Wormer, V. & Jaschensky, W. (2016). Panama Papers: The Secrets of Dirty Money, <http://panamapapers.sueddeutsche.de/articles/56febff0a1bb8d3c3495adf4>, Erişim Tarihi: 21.05.2022.
- Ramonet, I. (2004). "Beşinci Kuvvet". Y. İnceoğlu, N. Akıner ve U. U. Aydın (çev). Varlık Dergisi, 3-7.
- Sharife K. & Van Schalkwyk, F. (2016). Panama Papers and Investigative Journalism in Africa: Lessons Learned from and About The Data. Washington DC: World Wide Web Foundation.
- Sherman, L. W. (1989). "The Mobilisation of Scandal". Political Corruption. A. Heidenheimer (Der.). London: Transaction Publishers, 887-911.
- Thompson, J. B. (2000). Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age. Cambridge: Polity Press.
- Tumber, H. (2001). "Democracy in the Information Age: The Role of the Fourth Estate in Cyberspace, Information". Communication & Society 4 (1), 95-112.
- Yaylagül, L. (2010). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayıncılık (3. Baskı)

İnternet Kaynakları:

- (http 1): <https://tr.usembassy.gov>
- (http 2): https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=26
- (http 3): https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=28
- (http 4): <https://www.deutschland.de/tr/topic/politika/almanya-anayasasi-5-maddesi-basin-ozgurlugu>
- (http 5): <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708>
- (http 6): http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/05/050531_deep_throat.shtml
- (http 7): <https://www.youtube.com/watch?v=5Nzfaep8c0k>
- (http 8): <http://www.gazetebilkent.com/2014/10/19/watergate-skandali-ve-nixonin-cokusu/>
- (http 9): <https://line.do/tr/watergate-skandali/414/vertical>
- (http 10): <https://www.amerikaninsesi.com/a/trump-bu-kez-facebook-u-hedef-aldi/4040335.html>
- (http 11): <https://www.amerikaninsesi.com/a/agit-ten-trump-a-basini-hedef-almaya-son-ver/4004216.html>

(http 12): <https://learngerman.dw.com/tr/assange-be%C5%9F-y%C4%B1d%C4%B1r-el%C3%A7ilikte/a-18902945>

(http 13): <https://panamapapers.icij.org/>

(http 14): <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41654647>

(http 15): <https://www.hurriyet.com.tr/karanlik-donemin-medya-bilancosu-25444097>

(http 16): <https://hukukbook.com/oldurulen-turk-gazeteciler-listesi/>

(http 17): <https://tr.euronews.com/2021/11/30/ab-medyan-n-ozgurluk-ve-bag-ms-zl-g-n-temel-alan-yasa-tasar-s-nda-onceliklerini-netlestird>

(http 18): <https://tr.euronews.com/2019/05/03/medya-sahipligi-turkiye-de-medyayi-kim-kontrol-ediyor->